

ITÁMÁR JÁOZ KESZT SZARVASON (KÓBÁNYAI JÁNOS KÉPRIPORTJA)

Kántor Zsolt /

„HOGY NE VEHESS LÉLEGZETET, CSAK A TESTEMEN ÁT”

Itámár Jáoz-Keszt verseiről

1 / SZEMÉLY ÉS CONFESSIO

Amikor megtudtam, hogy Jáoz-Keszt Szarvason született, ahol az én költővé válásom meghatározó folyamatai játszódtak le, s ahol már tíz éve élek, átforrósodott a szívem, és szomjasan habzsoltam költeményeit, keresve azokat a nyomokat, amiket a táj és az itt élők hagytak vízjelként a fölülülő versmondatokban.

A Bolza-kastély, az Arborétum, a Körös-holtág növényi lélegzése, zenéje, a kisváros lelki architektúrája Szarvast számomra mindig egy kicsit borongós-melankolikusnak láttatta, mintha Vajda Péter és Tessedik Sámuel egy örökké tartó őszt hagyott volna itt.

Ez az ősz azonban gazdag és színes. Ezt a gazdagságot és színéhséget éreztem az először látott versekben, aztán a második olvasást már idegszálakkal éltem át, és ezek a második olvasatok kivezettek egy tágasabb, mélyebb világba, ahol ugyan még

jelen volt a mediterrán szerkezet, de föltárultak idegenebb, hidegebb övezetek is.

Színeiben, árnyalataiban is összetett volt bennem a várákozás egy olyan költő felé, aki iránt előzetesen, ismeretlenül is rokonszenvet éreztem.

Ezért is volt 1989-ben főlemelő a személyes találkozás a szarvasi könyvtárban, ahol Itámár Jáoz-Keszt felolvasta magyarul és héberül is verseit. Régen voltak ennyien író-olvasó találkozón, mint most, amikor Keszt Péter gyermekkori és ifjúkori barátai, ismerősei és rokonai jöttek el megnézni a világhírűvé lett költőt, s keresték arcán az akkori vonásokat, az ismerős mosolyt, a bölcs nyugalmat.

Itámár Jáoz-Kesztrel ezen az estén barátság szövődött. Megéreztek egymásban azt, akit szakadatlanul kerestünk a másik emberben, a beleérző,

megértő társat, aki a másik rezzenéseiből, félszavaiból is tudja, mi az üzenet.

2 / A MŰLT ÁTTETSZÉSE

„S ami ezután történt vele, a világirodalomban ha nem is páratlan, de igen ritka jelenség: ő, aki zsenyéit még magyarul írta, héber költővé lesz. Írói munkássága sajátos, sok vitát is kavará, nagyon egyéni színfolt a mai izraeli irodalomban. Mert, miközben természetesen jelen vannak verseiben választott hazájának tájai, utcaképei, éghajlata, különleges atmoszférája, mindezen áttetszik a múlt: a genocidium rettenete, mellyel szüntelenül együtt él, ahogy vele élnek különös kísérteteket régen porrá lett szerettei, visszahúzza tekintetét az elhagyott szülőföldre” – írja Székely Magda.

„Anyanyelvéhez sem lett hűtlen, mert tekintélyes életművének felét a klasszikus és a mai magyar költészet héber nyelvű fordítása, kiadása, népszerűsítése teszi ki. Babits boldog volna, ha hallaná héberül a *Danaidák*-at. Jó, hogy beépülhetett Ady és József Attila is. És Karinthy, Kosztolányi, Illyés, Juhász Ferenc, Nemes Nagy Ágnes, Vas István, Zek Zoltán, Nagy László... Jó, hogy megtörténhetett, ami ritkaság: költő két anyanyelvvél képezzen hidat két kultúra közt.” (Mezei András)

3 / A HÁZ MINT IMASZERSZÁM

Világképi erejű kettősség ez, meghatározza az opuszok modalitását.

Mintha egy dupla üvegű ablakon át érkeznének el hozzá a külvilág történései, félelmek, vágyakozások tűnnek egymásba, s mintha az álmok és a látomások fényszövedékét is a kettős áttetszés árnyalná ily gazdagon érzelemdússá.

„A ház / olykor egy másik házat rejt magában, / éjféli töprengésekből épült. / Arcok / rajzanak elő bensőnkéből, amely / már-már álomba pilled.” (Ház éjszaka)

A ház motívuma mindenütt jelen van. A ház, amit benőnek az emlékek, amiből elindulni ugyanolyan fájdalmas, mint megérkezni, aminek minden zugában egy arc lélegez, s a tárgyak ebben a házban éjszakánként életre kelnek, elbeszélnek a „rádöbbenés” történetét: „...alakom, ahogy ott üldögél most / a házban, ami nincs többé, / bár hirdetik, hogy eladó” (*Levél – strófák*). „És megállt jártában a Hónap / hogy az égi idősíkokat / átállítsa a város felett – ” (*Az emelkedő lejtő*) – Álombeli ének visszatérésemről a Szarvas városába –.

A kettős sorsú ember a legmagányosabb, örökké úton van. „Nincs két szívem –” (*Levél-strófák*). Minden pillanata: „másodszor kezdődő élet”, és fél, „nehogy az összehajtogatott utak / a bőröndökből kiszökjenek újra”. (*Evszak a homokbuckák közt*).

A két otthon közötti útonlevés sok mindenre megtanít. Türelemre és bölcsességre, alázatra és méltóságra. Arra, hogy nem szabad beérni az önvallomás keserűségével, s hagyni, hogy hatalmába kerítse az önsajnálát, hanem felül kell emelkednie a gyötrelmeken, tovább építkezve, erőt merítve e drámai kettősségből.

Így lehet a költői személyiségben szilárd mag a meglévő tapasztalat, érdes, sűrű súlyosság (ami bonthatatlan anyagú és szerkezetű), ami köré odaépülhetnek kevésbé örök szentenciák és múlandó sugallatok. A tárgyi világ mozzanatai is a közép-pont sugárzását őrzik, így szervesülve maradandó állagúvá és teljessé.

„A ház előtt holdkóros virágot / gyűjtöttem magamnak éjjelente // s a tetőről egy szempár követte mozdulataimat / rám meredt: bogár-feketén és lélek-fehéren, / hogy különbséget tegyek jó és rossz között.” (Szempár)

Az otthontalanság fájdalma olyan gazdagság, amely végül is otthont ad. Súlyos és fölemelő s olykor megtisztító érzések fonják körül a viaskodás szobáit. Aki mindenütt otthon van, olyan tudás birtokában lehet, mint a próféták, Istenhez közel és éppen ezért egyedül.

„Titkon megszólalt bennem egy tisztátalan állat kibújva rejtekéből; / elfojtva imaszavaimat, miket erővel próbáltam kimondani.” (Álmomban teljesíthető parancsolat) „És aki marad, az itt marad örökre” (Van aki útrakel és van aki itt marad).

4 / AZ ÉNEK SZÉTROBBAN

Itámár Jáoz-Keszt verseinek belső lüktetése van. A szavak között egy szerteágazó érrendszer melege érződik.

A *tél tenyerén* című vers nagy mű, a HOLOCAUST rettenetes képeit hordozza, de fölillantja a boldog otthoni lét „borostyánszínű, teás” pillanatait is. Hátborzongatóan mély ellentétek feszülnek a költemény ívei között: „... és egyszerre bevisszhangosodik a barakk, az árny fölkel / a priccsról, vezényli a szájakat, ének, / valaki rászól, csendet, az ének szétrobban a fagyos / levegőben, az árny előszed egy papírdarabkát / (mozijegyvet, sosem volt idődből?) és köp egyet és ráírja / szülőházájának és városának a nevét. / Irtózatos röhögés körös-körül. És gyújtóbombák dörrenése.”

A versek telve vannak a hazafelé készülődés han-

gulataival: „De álmomban ekkor a nevemet hallottam, / elhagyott, régi nevemet, mely mint a fekete macska, riadtan rohant / a sikátorok közt ...” (Az elhagyott régi név)

„A felidézhető jelentések rejtett létmódjukból kiszabadítva válnak hozzáférhetővé” (Kulcsár Szabó Ernő).

Ezek a rejtett létmódok Kesztnél a hit által válnak kódolhatóvá. Megélt rettenetek letisztult rendje ez a kötet. Harmincöt vers, egyetlen tömb azonos fajsúlyú meditációk egymásba átjátszó jelenléte. Élő beszédnek tűnik, pedig több: érzékeny líra.

„Lám, szírom-karmesterek hada már a víz szintje felett / lebeg, még a testet öltött magány / tudatalatti ölbe merül...” (Lázvirágok)

„... Ő már nem lehet beteg / oda indul az örökebb létbe / arcán az átutazó, az imént / fölsuhanó árny, amely még / emberi derűre emlékeztetett...” (Anyám végnapjai).

A szikárabb megfogalmazástól érzékibb távlatokig jut el a költő, több beszédmódban van otthon, de az igazi megszólalási metódusa: önmaga. Időben egymástól távoli korszakok hullámoznak a metaforákban, eggyé ötvözve különböző hagyományokat, tájakat.

Szarvas Körös-parti fái, az elvesztett Éden szavai: „orgona, ringló” átszövik a másik kultúra mélytengeri áramlását.

Örökös metamorfózisban, lázas és izzó versmondatokban keresi önmagát:

„Nézte, ablakok fénye mint ömlik / a folyóra sárgán, / akár családi asztalra a bor, / s a letűnt évek fölé hajolva / a víz tükrén üzent szeretteinek...” (A parti kilátón)

A költő önvallomása szerint: „A világot, amelybe beleszülettem, betemetik a másik, a szabad akaratomból kiválasztott világ tájai, miközben az új gyökér árnyékában tovább él a régi: feloldhatatlan, bár rejtett feszültségeket teremtve.”

Az Európa Kiadó Új Pegazus sorozatában jelent meg a könyv. A kötet fordítói Bella István, Csoóri Sándor, Felleg György, Jákov Gát, Gergely Ágnes, Gréda József, Jánosy István, Lakatos István, Lator László, Mezei András, Nemes Nagy Ágnes, Székely Magda, Turczy István különböző költői habitusok ugyan, de Itámár Jáoz-Kesztre átélten hangolódtak rá. Műfordítás-kötetnek is páratlan e karcsú könyv. (Európa, 1989)

